

**Teatrul Bulandra, sala Izvor:
„Artă” de Yasmina Reza**

**Traducere: Violeta Popa.
Regia și adaptarea: Cristi
Juncu. Distribuția: Vlad
Zamfirescu, Șerban Pavlu,
Gheorghe Ifrim. Scenografia:
Cosmin Ardeleanu.**

Am citit piesa „Artă” a Yasminei Reza aproape imediat ce a apărut. Eram la Paris în 1994, în zilele în care se discuta mult despre această scriitură filosofică, ironică, despre snobism, despre prietenie și criza de identitate.

Figura orientală a scriitoarei și actriței Yasmina Reza, zîmbetul ei senzual misterios amplificau ușor ambiguitatea scrisului, a relațiilor ce se redefinesc, brutal, poate, la un moment dat, între trei prieteni, protagoniștii lupei sub care autoarea plasează un context. O situație banală, ca viața însăși, suficient de dezinhibantă, însă, ca să lase să se spună adevăruri crude. Îngurgitate ani, gîndite, pregătite, aduse pe buze și nerostite. Ipocriziile fine își au un elogiu în acest text. Un tablou de artă contemporană devine supapa unor tensiuni ce-și găsesc acum eliberarea. Suma jocurilor de societate se sfîrșește. Măștile cad. I se pune punct limbajului conjunctural, atent să nu lezeze, să nu dinamiteze amiciții, să nu condamne la singurătate, la singurătăți.

Piesa a avut un impact puternic și imediat. Satisface perfect nevoia de temă consistentă, ușor sofisticată, ambalată inteligent în straturi de umor rafinat, de comic firesc, de poantă vie. A fost tradusă, premiată, pusă în scenă, a circulat iute fascinandu-i atît pe oamenii de teatru, cît și pe spectatori. În anul 2001, dacă nu mă înșel, regizorul și profesorul Valeriu Moisescu m-a invitat, generos, la un examen al studentei Alexandra Badea. Foarte tînăra Alexandra Badea, cred că anul II, pe atunci, la regie UNATC, se oprise asupra piesei „Artă” cu o maturitate impresionantă. Decodase cu cifru precis arta ipocriziei. Am asistat la un fel de studiu al artei actorului, lucru impus de text și speculat serios și dezinvolt de Alexandra Badea. Piesa a avut priză și în România. S-a jucat, în destule locuri, dar, parcă, nici unde cu ecouri semnificative. Acum cîțiva ani, la Hanul cu tei, am văzut pus în scenă un alt text al Yasminei Reza, prima ei piesă de fapt, publicată în 1987, „Conversații după înmormîntare”, producție a Teatrului „Toma Caragiu” din Ploiești. Un spectacol de cameră cu multe nuanțe coordonate subtil de regizorul Cristian Juncu în jocul Adei Simionică,

■ **cronica dramatică de marina constantinescu**



Fetele mirării

a lui Claudiu Istodor și a lui Ion Coman. Intimitatea spațiului, apropierea publicului de actori, de detaliul jocului, de anumite complicități, de foșnetul unui balonsaid, de șoapta unui oftat a concentrat totul pe relația actorilor, pe un soi de finețe a interpretării. Formula *kammerspiel* este, cred, în apropierea spiritului acestor piese. Yasmina Reza dezvoltă teme existențiale într-un limbaj cu multe paliere. Fiecare merge pînă unde poate, pînă unde vrea. Citind și recitind dramaturgia ei mi se pare că vocea care dirijează scrisul este aceea a actriței Yasmina Reza. Un tip de teatru minimalist, așezat solid pe voluptatea intelectuală a frazării și a retoricii adevărate pus în slujba unor actori consistenți, atenți la cuvînt, la gest, la economia cu care expresivitatea se poate defini, se poate elabora riguros, sub ochii noștri.

Cristian Juncu montează acum „Artă” la sala Izvor a Teatrului „Bulandra”. Cu trei dintre cei mai buni actori ai generației lor și ai momentului: Vlad Zamfirescu, Gheorghe Ifrim, Șerban Pavlu. Pe care i-am văzut – împreună sau nu – la Teatrul Act, în spectacole minunate, de succes, care se joacă de multă vreme, la Buzău și aiurea și pe care mă bucur că pot să-i văd, în sfîrșit, jucînd, din nou, la „Bulandra”. Această distribuție pe acest text mi se pare o reușită. Disponibilitățile fiecăruia, fețele cu care fiecare personaj se miră, disimulează, se lansează în bătălii sau privește de pe margine, felul în care fiecare își abandonează apretul comportamentului rigid, fals, mulat după conjuncturi, iscusința cu care

construiesc umorul și tipologia comediei acesteia rafinate ne lasă să ne apropiem de trei actori diferiți, cu un tip de ludic diferit, trei actori care au evoluat minunat, care își definesc solid maturizarea și credința întru teatru. Cristian Juncu i-a construit fiecăruia un moment, dincolo de acela pe care personajul îl avea, fiind atent la profilul actoricesc al lui Vlad Zamfirescu, al lui Șerban Pavlu și al lui Gheorghe Ifrim. Există respect pe scenă, știu să susțină fiecare partitura celuilalt, apogeul, tăcerile, punctul forte, cheie al relațiilor, al tensiunilor, știu să se privească, să prelungească o replică, farmecul unui schimb de replici, suspans, de mimică, de expresiile atît de variate pe care le schimbă, alert, mai ales în prima parte a spectacolului.

Yasmina Reza știe să scrie pentru actori. Nu poți să dai greș cu textele ei. Cristian Juncu urmărește spiritul textului, nu speculează în plus, e atent la actorii lui. Mi se pare că regizorul s-a concentrat aici – deloc ușor – deși cred că ar mai fi fost de căutat ceva pentru atmosfera spectacolului. Ceva lipsește și, de la un punct încolo, cînd conflictul devine serios, tonul tot mai grav, iar comicul spumos nu mai este în prim plan, se instalează un soi de monotonie, de linearitate, actorii mergînd mai departe inertial, și nu neapărat pe coordonatele unei idei regizorale. Dacă s-ar fi jucat în alt spațiu, mai intim, poate aceste lucruri dispăreau sau se estompau. Mă gîndesc că la această stare are un aport și scenograful Cosmin Ardeleanu, nu prea inspirat în prelucrarea vizuală a spațiului.



Vlad Zamfirescu, Gheorghe Ifrim și Șerban Pavlu



arte

Cutia neagră ar fi fost simplă și elegantă pentru spiritul psihanalist al dialogurilor, pentru ce bănuiesc că au dorit să numească atît regizorul, cît și scenograful pentru tema angoaselor din „Artă”. Teatru-n teatru ca sugestie pentru mizanscenă și pentru ideea de amplasare a poveștii mi se pare cu adevărat o idee! Punerea ei în pagină mi se pare că îl lasă complet descoperit pe scenograful. Toată cutia-loc al disputelor mai mult sau mai puțin teatrale, tot acest insectar în care pot fi studiate tipologii umane este pavoazăată cu un material nepotrivit, care anulează valoarea ideii în sine. Mi-aduce aminte de o soluție asemănătoare pe care scenograful o găsea – de materialul pufos-mișos vorbesc – și pentru spectacolul „Azilul de noapte”, realizat tot cu regizorul Juncu, la Teatrul „Toma Caragiu”. De asemenea, nu există un popas suficient nici la capitolul costume, destul de puțin creionate pentru fiecare în parte. Sub masă cromatică a griu-lui, Marc, Serge și Yvan au accente distincte și în snobism, și în lașități, și în tipul de discurs, de abordare a convenționalului, a evadării din tipar.

Pentru mine, plăcerea a fost să ascult din nou textul Yasminei Reza, un text savuros pentru jocul fantastic și rafinat cu cuvîntul, pentru studiul elaborat, filosofic, psihologic și social întocmit cu precizia unui bisturiu asupra ipocriziei în societatea modernă, pentru arta actorului la care visează autoarea însăși, formată în spiritul școlii lui Lecoq, artă cercetată de Cristian Juncu și actorii Vlad Zamfirescu, Gheorghe Ifrim și Șerban Pavlu. Un triptic actoricesc ale cărui valențe ar fi meritat, poate, tonuri și tonalități noi. Am simțit tot spectacolul că urmează o evadare, o ieșire clară din tipare. Am rîs, am urmărit cu mare atenție fiecare intonație, fiecare intrare în scenă, m-au înduioșat gesturile mici, neputințele lăsate într-un pas, într-un zîmbet, într-un gest repetitiv. Și am așteptat, la un moment dat, acolo și textul are nevoie și o cere, puțin mai mult. ■